

О. СОЗІНОВ

**ВЛАДА І НАУКА:
ВІД ПАТЕРНАЛІЗМУ ДО ПАРТНЕРСТВА**

Людство входило у ХХІ століття з чітким уявленням, що неможливо далі існувати на засадах індустріального суспільства, якому притаманні високі енергетичні витрати, швидке вичерпання непоновлюваних природних ресурсів, забруднення навколишнього середовища і руйнація основних механізмів функціонування біосфери. Це – глухий кут цивілізаційного розвитку.

Виходячи з фундаментального принципу самоорганізації матерії, у тому числі і суспільства, в останні десятиліття почала формуватися нова парадигма подальшого розвитку людства. Її основою стало якісне поліпшення використання головного, унікального планетарного явища – людського інтелекту. Поступово викристалізуються острівці принципів нової парадигми, а саме – економіки знань.

Наша країна лише на початку шляху до такої економіки. А щоб її вибудувати, доведеться долати стереотипи минулого і в свідомості суспільства, і в методах та принципах керівництва наукою з боку владних структур, і в самих наукових спільнотах.

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ПРОТИ ІНЕРЦІЇ БЮРОКРАТІЇ**

Економіка знань базується на пріоритеті новітніх знань у галузі створення високотехнологічних технологій, домінуючій ролі інтелектуальної праці у формуванні внутрішнього національного продукту (ВНП) і соціогуманітарних засад суспільства. Фактично розпочалася нова революція в розвитку людства. Її реалізація – безальтернативний шлях до можливого подальшого існування на планеті виду Homo sapiens [1–3].

Головною рушійною силою цієї революції є наука. Саме наука створює нові знання (інновації), забезпечує високу якість освіти, а, як відомо, перманентна освіта всіх категорій населення – атрибут економіки знань [4].

Особливо слід наголосити на тому, що економіка знань – це не тільки розвиток природничих наук. Надзвичайно важлива роль науки й освіти в духовному поступі суспільства. Сьогодні у світі дедалі більшого значення надають культурній складовій нової

© СОЗІНОВ Олексій Олексійович. Академік НАН України і УААН. Завідувач лабораторії Інституту клітинної біології і генетичної інженерії НАН України (Київ). 2005.

парадигми, народжуються такі поняття, як «культурний капітал», «культурна індустрія», «творча економіка». Стає зрозумілим, що без формування духовності і розвою культури суспільство приречене на руйнацію. Як підкреслив Бруно Фрей, економічна діяльність має сенс тільки в тому випадку, коли вона сприяє людському щастю.

Тяжіння інтелекту до вищих ідеалів спостерігалось протягом усієї історії розвитку людства. Тривалий час провідну роль у задоволенні цієї потреби відігравала релігія. Вона і сьогодні посідає чільне місце у формуванні духовності і культури, але стає очевидним, що протиборство різних конфесій, намагання кожної із них «прибрати» собі всіх прочан аж ніяк не вивисує церкву. На цьому тлі значно зростає вага наукових знань й освіти у піднесенні духовності і культурного рівня як окремих націй, так і людства загалом. Сучасна соціогуманітарна наука має дедалі більше перейматися проблемами збереження і розвитку духовних та культурних цінностей. Аксіомою є те, що економіка знань, без вагомості культурної і духовної компоненти, духовного потенціалу, втрачає сенс і може призвести до самознищення людства.

Україна фактично перебуває ще на індустріальному етапі розвитку, або в другій хвилі, за Елвіном Тоффлером [4], тоді як розвинені країни світу вже досягли третьої хвилі цивілізаційного поступу. Ліміт часу ми вичерпали, історія нам відводить не більше десяти років на перехід до економіки знань. Тому життєво необхідним є об'єднання зусиль влади і науки заради порятунку нації в цей період нелегких для нас випробувань.

Так трапилося, що нові виклики в розвитку людства в Україні збіглися із значними зрушеннями у суспільному житті, у самосвідомості нації. Ми плекаємо надію, що ці зрушення навстіж розчинять двері і наповнять свіжим повітрям справді життєдайних реформ нашу «загальнонаціональну до-

мівку». Але необхідно усвідомити, що політичні збурення, протистояння кланів й інші проблеми суспільного життя не повинні стати перепонами на шляху до основної мети – якісно нового рівня соціально-економічного розвитку. Інтелект багатьох провідних гравців у сфері національної політики й економіки достатньо високий, щоб зрозуміти важливість об'єднання зусиль для мобілізації всього суспільства, особливо молоді, на формування і реалізацію нової національної ідеї: розбудови в державі економіки знань. Без становлення такої економіки Україна назавжди випаде з ряду розвинених країн і перетвориться на територію, яку інші держави використовуватимуть для покриття свого дефіциту у природних і людських ресурсах.

Вирішальне значення у прискореному виході на нові рубежі має трансформація взаємовідносин між владою і наукою. Не секрет, що протягом останніх 14 років влада розглядала науку як, певною мірою, декоративну оздобу суспільного життя, постійно декларувала свою прихильність до неї, але насправді остання фінансувалася за залишковим принципом і ніколи не була пріоритетом у політиці як Верховної Ради, так і всіх урядів України доби незалежності. Отож і наука, перебуваючи у становищі безправної служниці, не робила рішучих кроків на шляху до власної самоорганізації, а майже всі зусилля витратила на самозбереження. Відомо, що отримуючи з Держбюджету кошти тільки на заробітну платню, і то невисоку, за відсутності реального попиту на наукову продукцію з боку виробництва, вітчизняна наука поступово, але неухильно занепадала. Певні позитивні зрушення сталися за останні два роки. Нарешті в науково-дослідних установах з'явилася можливість придбати хоча б дециму з новітнього обладнання, сплатити комунальні послуги і підвищити заробітну платню науковцям. Але кардинальних змін у ставленні влади до науки ми досі ще не бачимо.

Нині в Україні відбувається різка зміна поколінь владної еліти, але не зникає тривога з приводу того, що ставлення до науки не зміниться. Як відомо, чисельність вітчизняної бюрократії за роки незалежності потроїлася. Водночас відчутно знизився її фаховий і дійшов критичної межі — моральний рівень [5]. Немає підстав сподіватися, що українська бюрократія раптово стане кращою. Серед наснажуючих гасел нової революційної хвилі слово «наука» наразі не звучить. Більше того, деякі відомі політики примірюють на себе тогу вищих арбітрів у розв'язанні складних наукових проблем, роблячи заяви на кшталт такої: «Теорія Дарвіна луснула, як мильна бульбашка» та ін. Тому необхідно саме в цей час зробити все можливе, щоб змінити ставлення влади до науки. Лідери нації, а їм сьогодні суспільство надало величезний кредит довіри, мають зламати негативну інерцію бюрократії і залучити до владних структур якомога більше висококваліфікованих фахівців, талановитих людей, з потужним творчим потенціалом.

Які кроки повинна зробити влада, якщо вона буде справді опікуватися майбутнім України як великої європейської держави?

Досвід країн, які змогли за короткий час досягти сучасних стандартів соціально-економічного розвитку, свідчить, що у їхній стратегії неодмінними складовими були активна державна підтримка науки (на неї виділялося не менше 3% від ВВП) і прийняття законодавства, яке всіляко сприяло залученню інвестицій у вітчизняну науку та прискоренню впровадження її досягнень у виробництво. Вкладати кошти в науку й інновації має стати вигідним для організацій і підприємств будь-якої форми власності, в тому числі для іноземних інвесторів.

Передусім необхідно кардинально змінити парадигму взаємовідносин влади і науки: від патерналізму — до партнерства у розв'язанні всіх основних проблем приско-

реної трансформації економіки та суспільства. Жодне важливе рішення, жоден великий проект у галузі економіки і соціальних перетворень не слід приймати без наукової експертизи. Це вже окрема проблема, як саме організувати таку об'єктивну експертизу. Виходячи з умов, що історично склалися у нас, найоптимальнішим варіантом було б передати ці функції Національній академії наук України, передбачивши відповідну зміну її структури і право залучення до аналізу фахівців з інших державних академій, вищих навчальних закладів, міністерств. Основною перевагою НАН України у такій експертизі є надзвичайно широкий діапазон досліджень, які здійснюються в її установах, а також наявність висококваліфікованих спеціалістів. Усе це дуже важливо, оскільки при розробці й оцінці будь-якого проекту необхідно враховувати ситуацію, що склалася у різних галузях народного господарства, соціогуманітарні аспекти, зокрема аналізувати певний проект з погляду дотримання засад біоетики тощо.

Існує гостра потреба у кардинальній трансформації каналів взаємодії влади і науки — від декоративних рад, що були створені при владних структурах, до наділених вагомими повноваженнями органів, у яких спільно формуються програми дій уряду. Досвід такої форми взаємодії науки і влади накопичено в розвинених країнах світу. Але, на відміну від України, там від імені влади виступають не тільки урядові організації, а й потужні корпорації, які фінансують наукові дослідження у різних галузях. У нас поки що таких немає. І тому основний тягар фінансування науки на перехідний період повинна нести держава.*

* Частка приватного капіталу у фінансуванні науки в розвинених країнах перевищує 70%, а в Україні — менше 1%.

Влада разом з наукою має чітко визначити пріоритети і напрями розвитку наукових досліджень, забезпечити концентрацію бюджетних коштів саме на них, а також сприяти підтримці цих напрямів приватним капіталом. Для підвищення ефективності використання коштів необхідно значно розширити практику грантів, які виділяються на конкурсній основі, при цьому неодмінно зберегти базове фінансування державних наукових установ, що є гарантією їхньої стабільності.

Враховуючи світовий досвід й обмеженість коштів на придбання сучасного обладнання, доцільно за допомогою держави створювати наукові бізнес-інкубатори. Це — заснування спеціальних лабораторних комплексів, які оснащені новітніми приладами і де тимчасові колективи здійснюють дослідження у певних наукових напрямках, наприклад, з проблем геноміки, молекулярної генетики, генетичної інженерії, екології. Створення такого центру передбачене постановою Президії НАН України, але немає впевненості в тому, що нова влада забезпечить на 2005-й і наступні роки фінансування, необхідне для заснування і налагодження його роботи. Основні засади діяльності Центру вже розроблені. Краще було б створити його з використанням уже існуючих площ наукових установ НАН України або інших державних організацій. Це допоможе за короткий період значно підвищити рівень досліджень із застосуванням сучасних методів. Адже без цього сьогодні неможливо здійснювати на пристойному рівні дослідження, зокрема у галузі біологічних наук. Наприклад, міжнародні наукові видання з біології фактично припинили приймати до друку статті без відповідного молекулярно-генетичного обґрунтування. Взагалі створення потужних наукових центрів, спрямованих на розв'язання найактуальніших проблем науки, — перевірений спосіб прискореного виходу на передові цивілі-

заційні рубежі. Однак слід мати на увазі, що, як правило, виявилися нерезультативними такі центри, засновані на базі існуючих установ, усталена структура і кадровий потенціал яких не дають змоги здійснити необхідні кардинальні зміни. Життя підтвердило також ефективність прискореного розвитку таких форм інтеграції науки і виробництва, як технопарки.

Важливо обмежити пряме втручання влади в управління наукою, зокрема, слід відмовитися від практики призначення «згори» керівництва наукових або освітніх організацій чи установ. Адже автономність наукових та освітніх організацій є наріжним каменем їх успішного розвитку.

Сьогодні нагальна проблема вітчизняної науки — висококваліфіковані фахівці молодого і середнього віку. Загальновідомо, що в більшості наукових установ майже відсутня ланка науковців від 30 до 50 років. Це — прикрі наслідки відтоку найбільш активної, високопрофесійної частини дослідників за кордон, у бізнес, в основному іноземних компаній, і в інші сфери діяльності, не пов'язані з науковою творчістю. Чимала частина фахівців старшого покоління, працюючи без сучасного обладнання, відповідного інформаційного забезпечення, поступово втрачає високий науковий потенціал. Значне розширення кількості аспірантів, особливо у вищих навчальних закладах, ситуацію майже не змінило. Бо ж більшість таких аспірантів або не може захистити дисертацію, або, користуючись загальною кризовою ситуацією у науці та значним зниженням рівня наукової експертизи, захищає дуже слабкі, компілятивні роботи, чи навіть пропонує плагіат. Тим більше, що виникли і відкрито працюють приватні фірми, які на замовлення готують будь-яку дисертацію. Враховуючи те, що ця ситуація значною мірою спричинена недбалим ставленням влади до науки, саме влада має вжити рішучих заходів для

кардинального її поліпшення. Одним із перевірених шляхів є підготовка молодих науковців у провідних університетах і наукових центрах світу, причому за рахунок держави та в інтересах держави. Поки що за кордон запрошують наших молодих дослідників, які виконують там завдання роботодавців і потім здебільшого на Батьківщину не повертаються.

Яскравим прикладом ефективного розв'язання кадрової проблеми у сфері науки є Китай, який щорічно відряджав за кордон понад 100 тисяч студентів і науковців. Для України достатньо було б направляти за контрактом у зарубіжні наукові центри 400–500 молодих людей. На це потрібно виділити з Державного бюджету більше п'яти мільйонів доларів. Про необхідність такого шляху автор та інші його колеги наголошували ще за радянських часів і після здобуття Україною незалежності. Але все це лишилося поза увагою влади. Далі зволікати з розв'язанням кадрової проблеми у вітчизняній науці вже не можна, інакше це призведе до втрати і наукових шкіл, і передових позицій, які ще ми займаємо у деяких наукових напрямах.

Безперечно, нині у нас є низка дослідницьких установ або підрозділів у них, що працюють на сучасному рівні і мають установлені зв'язки зі світовою науковою спільнотою. Створення в цих установах умов для розширення підготовки висококваліфікованих кадрів потребує набагато менше валютних коштів, аніж стажування за кордоном. Але це тільки острівці на теренах України, впоратися самотужки із завданням якісних кадрових змін у вітчизняній науковій сфері вони не спроможні.

Надзвичайно велике значення мають направлені дії влади, спрямовані на підвищення престижу науки й освіти у суспільстві. Обов'язковим повинно бути виділення у масмедіа, що фінансуються з бюджету, певного простору для висвітлення

досягнень науки, організації спеціальних програм із залученням як провідних учених, так і талановитих журналістів. Необхідно істотно підтримати науково-популярні видання, відзначати преміями кращі з них. Прикро буде, якщо дуже цікавий науково-популярний журнал «Країна знань», що створюється на ентузіазмі редакції і науковців, може припинити своє існування, тоді як школи, особливо сільські, не мають можливості забезпечити учнів такою літературою. Гадаю, що розповсюдження цього видання у сільських школах могла б узяти на себе Народна аграрна партія України.

Неприпустимо, коли на всіх рівнях, у тому числі і за підтримки влади, зміцнює свої позиції псевдонаука, або точніше — відверте шарлатанство. Різні цілителі, секти, псевдопророки завдають шкоди не тільки здоров'ю, а й руйнують духовні цінності людини. Спекулюючи на необізнаності більшості людей у медичних проблемах, «новоспечені» екстрасенси, астрологи, контактери, горе-цілителі тощо (ми не маємо на увазі визнаних фахівців у галузі гомеопатії і фітотерапії) негативно впливають на психічний стан суспільства, заробляючи своїм шаманством шалені гроші. Не меншу загрозу для здоров'я нації становить і так званий «фармацевтичний тероризм», коли постійно рекламуються патентовані, в основному закордонні, препарати, які нібито виліковують усіх підряд, без необхідної консультації лікаря. Більше того, самі лікарі, через злиденну платню, стають негласними дилерами цих препаратів. Тільки різноманітними «ліками» для схуднення зіпсувало собі здоров'я чимало людей.

Багато лиха приносять і різні псевдопророки. Це явище спостерігається не тільки у нас, воно має своє підґрунтя. Людство опинилося на зламі кардинально різних формацій — одна приречена, але ще сильна і небезпечна у своїй агресивній агонії. А що несе нова формація? Чи виправдаються

сподівання? Людина завжди підсвідомо побоюється нового, незвіданого. Страх перед невідомим, непрогнозованим майбутнім став причиною планетарного соціального стресу. До нього додаються глобальні природні катастрофи, катаклізми, пов'язані із загальним потеплінням на Землі. І людина починає шукати притулку у містицизмі, окультизмі, езотериці. Тільки раціональна наука і філософія можуть позитивно вплинути на психологію суспільства. Але наукова спільнота не може самотужки подолати ці негативні явища. Це саме той випадок, коли «час і владу застосувати».

КРОКИ ДО САМООРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ СПІЛЬНОТИ

|||Ще академік В.І. Вернадський писав, що «питання про моральну сторону науки — незалежно від релігійного, державного чи філософського прояву моралі — для вченого висувається на порядок денний» [7].

Необхідно визнати, що не тільки недостатнє фінансування науки й освіти зумовило кризові явища, які, на жаль, відкидають вітчизняну науку на узбіччя магістрального шляху до економіки знань. Значна відповідальність лежить і на самій науковій спільноті. Слід визнати, що її морально-етичний рівень занепадає з кожним роком. Певною мірою — це результат дій влади, але не менш грішні і самі наука й освіта. Можна посилатися на те, що радянська влада часто-густо негативно впливала на мораль й етику в науковій спільноті. Але парадокс — після падіння диктатури комуністичної партії ситуація не тільки не поліпшилася, а й різко погіршала.

Відбулася девальвація наукових ступенів і вчених звань. Нерідко дисертації готуються за гроші, певні форми корупції стали звичними навіть при обранні членів державних академій, звання академіка можна отримати високопосадовцю без належних на

те наукових підстав. А про академіків численних самочинних академій годі й казати.

Ще більш небезпечним є те, що різко опустилася планка оцінки якості видань. І, як гриби після дощу, з'являються «наукові» збірники і часописи з надзвичайно низьким рівнем публікацій. Нерідко тут «правлять бал» гроші: платиш — друкуємо. Світовий рейтинг наших наукових журналів у більшості випадків надто низький. Соромно слухати постійні заяви про достатньо високий рівень розвитку вітчизняної науки. Як правило, це не відповідає дійсності. Є такі напрями у природничих науках, де настільки знизився науковий рівень досліджень, що навіть якщо сьогодні виділити необхідні кошти, їх, власне, нікому буде реалізувати з користю для держави.

Необхідна рішуча боротьба з науковим конформізмом, оскільки за мовчазної згоди і навіть сприяння з боку дослідників наукова спільнота насичується невігласами, які підтримують ланцюгову реакцію подальшого падіння моралі й етики у науці, а головне — спотворюють сам принцип фінансування досліджень на конкурсних засадах. Усе це спричинює зав'язнення науки у болоті некомпетентності і самовихваляння.

Надзвичайно важливо, щоб наукове співтовариство розпочало самоочищення дослідницьких колективів від «трутнів» і створило сприятливі умови для реалізації ініціатив і творчих задумів молодих учених.

Відомо, що основні наукові розробки «визрівають» у наукових установах. На жаль, нерідко тут панує дух феодалізму. Керівництво узурпує всі рішення щодо фінансування, розстановки кадрів тощо. Існують інститути, де директор або ректор протягом багатьох років пригнічує будь-які ініціативи свого колективу. Сьогодні, за відсутності диктатури компартії у суспільному житті, є реальна можливість змінити ситуацію. Цьому може сприяти підвищення ролі наукових рад, які мають набути

більш самостійного статусу, а не залишатися безправним радником при директорі. Доцільно також повернутися до питання перерозподілу функцій між науковим директором і директором-менеджером, як це практикується у багатьох країнах світу.

Від рівня моралі й етики наукової спільноти значною мірою залежить об'єктивність у проведенні конкурсів і розподілі грантів на наукові розробки. На жаль, конформізм й інтереси певних груп тут нерідко преважують, що знецінює сам принцип конкуренції. Ще гірша ситуація з проведенням конкурсів у міністерствах. Не секрет, що набула чималого поширення система так званого «відкату», фактично хабарництва при визначенні робіт, які отримують фінансування. Найбільш досконала система надання грантів запроваджена у Фонді фундаментальних досліджень. Це, на мою думку, відлуння світлого періоду державного управління наукою за часів С.М. Рябченка. Безперечно, ситуація значною мірою зумовлена системою влади, але наукова спільнота нині має реальну можливість змінити її на краще.

Одним із дієвих інструментів впливу наукового співтовариства на стан справ у науці може бути його гостра реакція на порушення наукової етики. У світі існують неписані правила етики, в деяких країнах вони законодавчо оформлені у спеціальних кодексах. Не можна навіть собі уявити, щоб у розвиненій країні типовий плагіат, визнаний багатьма висококваліфікованими науковцями, був, попри все, буквально «протягнутий» через Президію ВАК. Приклади проходження через спецради робіт, які не відповідають навіть мінімальним вимогам, визначеним для кандидатських або докторських дисертацій, як не прикро, не є винятковими. Тривожить і те, що останніми роками потік таких дисертацій зріс. ВАК далеко не завжди може прискіпливо розглянути всі подібні роботи. Тому необхід-

но визнати, що ця вакханалія з науковими реглаціями — на совісті науковців, влада тут ні при чому.

Не можна не спинитися ще на одній болючій проблемі — це система атестації наукових кадрів. На жаль, у сучасному стані вона неефективна. Атестаційні комісії, як правило, об'єктивно не оцінюють діяльності науковців. Рідко виносяться рішення про звільнення вчених, які не спромоглися підтвердити свою наукову кваліфікацію. Необхідність якісного підвищення вимогливості до атестації актуальна у зв'язку з неминучим скороченням чисельності науковців в Україні. Є сенс включати до атестаційних комісій фахівців інших установ, у тому числі й із-за кордону.

Вельми непроста проблема — система присудження наукових ступенів. До неї рано чи пізно доведеться повернутися. За стрімкого розвитку науки підпорядкування протягом 8–10 років діяльності вченого підготовки до захисту докторської дисертації є нонсенсом. Більше того, нерідко, отримавши бажаний високий ступінь, фахівець майже припиняє активну наукову роботу. Не зовсім ефективна також система призначення на керівні посади у наукових установах передусім докторів, без урахування їх реального творчого потенціалу. Очевидно, з часом нам доведеться відмовлятися від ступеня доктора наук у сучасному розумінні. Водночас видається передчасним перехід в Україні на двоступеневу вищу освіту: бакалавр — магістр. Наразі реальною для більшості вищих навчальних закладів є підготовка бакалаврів. А магістратура зводиться до повторного читання лекцій студентам-бакалаврам, а що таке «спеціаліст» — стало просто незрозумілим.

Тільки з мовчазної згоди науковців не дістали відповідної оцінки порушення етичних норм у їхніх взаємовідносинах, не засуджуються прояви рабського схилиння перед владою і кон'юнктурні зміни позиції.

Як засвідчили події «помаранчевої» революції, непоодинокі випадки, коли науковці, особливо гуманітарії, на очах різко змінювали свої погляди.

Критикуючи негативні явища у вітчизняній науці, автор не відокремлює себе від того, що сталося, оскільки безпосередньо причетний до багатьох її нинішніх вад. Зокрема, це стосується присудження наукових ступенів за надто слабкі дисертації або висунення на керівні посади людей без детального вивчення їхніх моральних якостей тощо.

Більшість нашої наукової спільноти становлять справжні науковці і порядні люди. Та вони вже змирилися з існуючою ситуацією і займають позицію, яку дуже влучно охарактеризував відомий англієць: «У ХХ столітті до джентльменів слід відносити тих, хто неохоче вчиняє підлість». Але сьогодні настав час нам усім критично проаналізувати реальний стан справ у науці. Без рішучих кроків щодо розв'язання проблем самоорганізації науки на нових засадах, які відповідають кращим світовим стандартам, постійні звернення до влади з вимогами збільшення асигнувань принаймні неетичні. У влади і суспільства може сформуватися позиція, яку нам настирливо нав'язує Світовий банк. Його експерти твердять, що фундаментальна наука нам не потрібна, немає необхідності витратити державні кошти і на підтримку прикладної науки, зокрема аграрної. Значно простіше залучити інновації з-за кордону, як це, мовляв, зробила свого часу Японія. Але це шлях у глухий кут, що призведе до остаточної втрати надії на гідне майбутнє нашої нації.

Україна поки що має необхідний інтелектуальний потенціал для розвитку економіки знань. Надзвичайно важливо терміново визначити стратегію і тактику досягнення цієї мети, забезпечити реалізацію

відповідних кроків як з боку влади, так і наукової спільноти. І владі, і науці слід об'єднати свої зусилля для виконання такого складного, але життєво важливого завдання. Це — єдиний шанс для розбудови справді незалежної, економічно й інтелектуально сильної держави.

1. *Гесць В.М.* Про характер перехідних процесів до економіки знань // Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / Нац. ін-тут страт. досл. — Київ, 2004. — С. 40–80.
2. *Макаров В.Л.* Экономика знаний. Уроки для России // Вестн. РАН. — Т.73. — № 5. — 2003. — С. 50.
3. *Мусіна Л.О.* Основні засади переходу до економіки знань // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 3. — С. 87–107.
4. *Рубан О.* Страна победившего хайтека // Эксперт. — 2004. — № 20.
5. *Тодфлер Э.* Третья волна. — Изд-во АКТ, 2002. — С. 776.
6. *Попович О.С.* Феномен бюрократії у контексті науково-технічного та інноваційного розвитку // Вісн. НАН України. — 2003. — № 6. — С. 36–47.
7. *Вернадский В.И.* Научная мысль как планетарное явление. — М.: Наука, 1991. — С. 264.

О. Созінов

ВЛАДА І НАУКА: ВІД ПАТЕРНАЛІЗМУ ДО ПАРТНЕРСТВА

Резюме

Розглядається роль влади і наукової спільноти у розбудові в Україні економіки знань, окреслюються основні проблеми, які необхідно розв'язати для нарощення економічного та інтелектуального потенціалу держави.

О. Sozinov

POWER AND SCIENCE: FROM PATERNALISM TO PARTNERSHIP

Summary

The role of power and scientific society in development of knowledge economy in Ukraine is considered, the authors underline the main problems that should be resolved for increase of economic and intellectual potential of the state.